

CAMERA LOOPT

JAAP VAN DEURZEN

CAMERA LOOPT

Dertig jaar op reportage voor *RTL Nieuws*

WALBURGERS

Omslagontwerp: Bart van den Tooren
Omslagbeeld: Donetsk, Oekraïne, 2014 (fotograaf onbekend)
Opmaak binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6456 216 3

E-ISBN 978 94 6456 217 0

NUR 320

© 2024 J. van Deurzen / 2024 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers,
Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige
andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de
afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet
zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te
stellen.

Inhoud

Voorwoord – <i>Tim van Deurzen en Bob van Deurzen</i>	7
Proloog	11
1 Srebrenica (1995)	35
2 Rwanda (1996)	55
3 Kabul (2001)	71
4 Sumatra (2004)	115
5 Uruzgan (2007)	129
6 Utøya (2011)	153
7 Tripoli (2011)	175
8 Donetsk (2014)	193
Epiloog	213

Voorwoord

Ik kan mij nog goed herinneren dat ik als kind altijd enorm genoot van de verhaaltjes die mijn vader Jaap mij voor het slapengaan vertelde. Het ene moment zat ik dan met wijd opengesperde ogen vol spanning te luisteren, het volgende moment rolde ik schaterlachend over de bank. Als er iets is wat Jaap goed kan is het verhalen vertellen. Sinds ik wat ouder ben kijken we samen talloze films. Jaap, mijn jongere broer Bob en ik zijn nog altijd verslaafd aan een goed verhaal.

Van alle avonturen en gevaarlijke situaties die Jaap meemaakt krijg ik als kind niet echt veel mee. Ik vind het vooral lastig dat we, wanneer hij op pad moet, niet samen muziek kunnen maken, films kunnen kijken of een stuk kunnen gaan fietsen. Pas wanneer Jaap naar Afghanistan reist besef ik hoe gevaarlijk zijn werk eigenlijk is. Het is de eerste keer dat ik bewust het nieuws volg en de ernst van de situatie begrijp. En dan gaat Jaap ook nog eens naar de plek waar er flink wordt gevochten!

Ik word in die tijd op een gegeven moment midden in de nacht met een schok wakker en ben ervan overtuigd dat er bij Jaap in de buurt iets is ontploft. Gelukkig hebben we in de dagen daarna contact en blijkt alles in orde. In die tijd is het altijd afwachten tot er een moment komt om via de satelliettelefoon kort te kunnen bellen.

Later wordt dat een stuk makkelijker als Jaap ‘gewoon’ mobiel bereikbaar is. Ik maak over de telefoon de avonturen op veilige afstand mee. Bij het lezen van dit boek, echter, blijkt hoe weinig ik eigenlijk wist van wat er gebeurde.

Wat ik in al die jaren vooral heb ervaren is de onvoorspelbaarheid van zijn vak. Ik herinner mij nog goed dat we op een zaterdagochtend halverwege de rit naar een voetbaltraining ineens terug naar huis moesten. Jaap werd naar het buitenland gestuurd en moest zo snel mogelijk op Schiphol staan. Het kon niet wachten tot de wedstrijd was afgelopen. Bovendien was de vlucht al geboekt. Ik ben er op den duur aan gewend geraakt. Nu Jaap met pensioen is hebben we alle tijd om mooie reizen en fietstochten te maken en samen muziek te maken.

Dit boek presenteert de rauwe ervaringen die een oorlogsverslaggever doorstaat. Het zijn geen makkelijke of vrolijke verhalen. Ze laten zien hoe ver men moet gaan om verslag te doen in een complexe en soms onvriendelijke wereld. Daarna thuis de draad weer oppakken en het geobserveerde leed een plek geven is een complexe uitdaging. Ik ben blij dat mijn vader nu veilig thuis zit en we samen avonturen beleven op onze fietsen.

Tim van Deurzen

Als ik jong ben, is het niet altijd even makkelijk om te weten dat mijn vader naar ramp -of oorlogsgebieden gaat om daar verslag te doen. Ik ben dan in de veronderstelling dat mijn vader wel goed beveiligd zal zijn tijdens dit soort reizen, maar ik weet dat er ook altijd risico's zullen zijn. In het verleden zijn er journalisten en cameramannen overleden in ramp- en oorlogsgebieden. Gelukkig belt mijn vader ons meerdere keren tijdens zijn verblijf in landen als Irak, Afghanistan & Pakistan. Het is altijd fijn om te horen dat hij dan veilig is.

Mijn broer Tim en ik worden niet altijd geïnformeerd over alles wat er gebeurt in de wereld. Onze moeder schermt ons af van informatie die schokkend zou kunnen overkomen op een kind. Het zijn niet de dingen die je wilt horen als je vader in een oorlogsgebied zit. Achteraf, en vele jaren later, wordt ons wel meer verteld over de plekken waar mijn vader zich bevond. Het is dan een stuk makkelijker om het te verwerken.

Als kleine jongen vind ik het nooit makkelijk als mijn vader weg moet voor langere tijd, maar mijn moeder en m'n broer zijn er altijd om me te troosten. Ik heb een hele fijne familie om me heen die veel om me geeft. Liefde waar ik heel dankbaar voor ben.

Nu vraag ik af en toe nog aan mijn vader hoe hij sommige gevaarlijke momenten tijdens zijn carrière heeft ervaren. Ik ben altijd heel erg geïnteresseerd geweest in geschiedenis. En mijn vader heeft natuurlijk veel belangrijke dingen meegemaakt, die tot op de dag van vandaag nog steeds een grote impact hebben op de wereld.

Bob van Deurzen

Proloog

‘Josephine van Deurzen? Heb jij als vrouw columns geschreven voor *Opzij*? Dat is toch dat feministische blad? Wat een giller!’ Televisieproducer Noortje Kandt kijkt me met pretoogjes aan. Ze is een van de gastsprekers op de cursus ‘*Ɔ camera-regie*’ die ik in juli 1989 in Hilversum volg om videojournalist te worden.

Noortje heeft even daarvoor een interessant betoog gehouden over wat er allemaal bij komt kijken om een televisieprogramma te produceren. Na afloop praten we nog wat na.

Ik vertel haar dat ik jarenlang reisleader ben geweest. Dat ik voor langere periodes heb gewerkt in landen als Griekenland, Ierland, Scandinavië, Kenia en Oostenrijk. Het is de periode in mijn leven van *Wein, Weib und Gesang* en lang leve de lol. Verder heeft het vak van reisleader inhoudelijk weinig om het lijf, hoewel ik het nooit had willen missen, al is het maar omdat ik minstens vijf talen probleemloos onder de knie heb gekregen. Op het Griekse eiland Kos, waar ik twee zomerseizoenen werk, ontmoet ik mijn toekomstige vrouw Ineke, die

halsoverkop verliefd wordt op een Griek. Ik ontmoet er zelf een Deense collega met wie ik bijna twee jaar mee zal optrekken. Het Deens heb ik binnen een halfjaar geleerd. Maar de relatie houdt geen stand en tijdens een kort familiebezoek kom ik in Amsterdam Ineke weer tegen, die haar Griek heeft gedumpt. Ook zij leert Deens en samen werken we voor een Deense reisorganisatie en reizen heel Europa rond.

Op 21 mei 1988 wordt mijn zoon Tim geboren. Mijn zwervende bestaan komt ten einde. Jarenlang heb ik een zorgeloos leven geleid waarin ik bakken met geld heb verdiend en ook nog eens veel van de wereld heb gezien. Het is tijd om te gaan settelen. Maar ik heb geen flauw idee hoe ik beroepsmatig verder moet. Financieel hou ik het wel even vol, maar wat ik precies voor werk moet gaan doen blijft een vraag. Na mijn middelbareschoolopleiding heb ik op eigen initiatief drie nietszeggende diploma's gehaald: Engelse en Duitse handelscorrespondentie en een certificaat bedrijfsjournalistiek. Ik heb er nooit wat mee gedaan.

Het is een hele confrontatie als ik erachter kom dat ik los van verhaaltjes vertellen aan toeristen eigenlijk helemaal niks kan. Oké, het schrijven van reisverhalen voor kranten en tijdschriften is me altijd goed afgegaan. Tijdens mijn langdurige verblijf in het buitenland stuur ik lijvige stukken naar Nederlandse redacties. Op een gegeven moment worden de artikelen ook gepubliceerd. Met *Het Parool* ontstaat er zelfs een vast samenwerkingsverband. Maar met het schrijven van krantenstukjes kun je geen gezin onderhouden. De inkomsten zijn te hapsnap en bieden geen vaste basis. Verzin een list, Jaap.

Mijn jongensdroom om journalist te worden blijft me achtervolgen. Ik heb alleen geen idee hoe ik een redactie moet binnenkomen. Het gebrek aan ervaring als schrijvend journalist

is een struikelblok, en ik krijg de ene na de andere afwijzing. Ik wapper wel met mijn diploma bedrijfsjournalistiek, maar dat is toch echt een niche. De School voor Journalistiek heb ik nooit van binnen gezien. Een eventuele televisiecarrière is in dit stadium al helemaal een ver-van-mijn-bedshow. Ik besluit in arren moede om me als columnist ergens binnen te wurmen. Ongevraagd stuur ik mijn pennenvruchten naar kranten en tijdschriften. Helaas is niemand erin geïnteresseerd. Soms wordt er niet eens op mijn aanbod gereageerd. Dat is niet zo vreemd, want ik ben een volstrekte onbekende voor de redacties. Vaak hebben ze ook al een vast bestand columnisten en daar kom je moeilijk tussen.

Op een dag stuur ik bij wijze van experiment een aantal cursiefjes via de fax naar het feministische maandblad *Opzij*. Ik onderteken de korte, niet opiniërende stukjes met de naam van mijn alter ego: Josephine van Deurzen. Het is de officiële voornaam van mijn toenmalige vrouw Ineke. Mijn hoofdpersoon is een droogkomisch manwijf. De no-nonsense *chick* die ik uit mijn duim heb gezogen beschrijft de problemen die ze heeft met de opvoeding van haar eerstgeboren kind. Een fragment:

PANIEK

Mijn zoon heeft zijn geslacht ontdekt. Met niets ontziende kracht trekt hij aan zijn plasser gelijk een trekdrop. In paniek heb ik de buurvrouw erbij gehaald. Het is een vrouw uit de provincie, die zich aanvankelijk onwennig in ons getto bewoog. Zo bracht ze ooit eens in een overmoedige aanval van mensenliefde een pan hachee naar haar Turkse burens. 'Zo, voor jou,' sprak ze met een liefdevol Twents accent naar beneden tegen de vierkante Turk. 'D'r zitt'n ui'n in.' De man ontwijkt haar sindsdien schichtig...

Het is een wanhoopspoging waar ik niet veel van verwacht. Tot mijn stomme verbazing krijg ik een fax terug met de mededeling dat het blad wel geïnteresseerd is in mijn hersenspinsels. De stukjes zullen in de komende edities worden gepubliceerd. Ik heb dan nog geen redacteur aan de lijn gehad.

De *Opzij*-redactie wil me na vier publicaties de vorstelijke som van 75 gulden per stukje betalen, maar de administratieve medewerker heeft geen idee waar ze het geld naartoe moet sturen. Ik heb alleen via de fax met een *Opzij*-redacteur gecommuniceerd. Over eventuele vergoedingen hebben we het nooit gehad. Het gaat me ook niet zozeer om het geld. De boekhouder krijgt mij toevallig aan de lijn en vraagt naar het rekeningnummer van Josephine van Deurzen.

In een vlaag van verstandsverbijstering biecht ik op dat ik de auteur ben van de cursiefjes en dat het geld naar mijn rekening moet. Ik ga ervan uit dat de redactie de humor van mijn actie wel zal inzien. Ik verklap dat er wel meer mannelijke columnisten zijn die zich als vrouw voordoen en stukjes schrijven. Neem de vermaarde Hugo Brandt Corstius, die onder het pseudoniem Maaïke Helder wekelijks voor *de Volkskrant* schrijft. Niks nieuws onder de zon, zeg ik luchtig, maar ik voel de bui al hangen, want het blijft akelig stil aan de overkant. Hoofdredacteur Ciska Dresselhuys laat weten er niet blij mee te zijn. De samenwerking wordt direct verbroken. De resterende stukjes die ik heb ingezonden, zullen niet meer worden geplaatst. Het geld voor alle gepubliceerde cursiefjes wordt, bij Gods gratie, nog wel op mijn rekening gestort.

Wat ik bij *Opzij* heb geflikt kan ik ook bij andere bladen proberen, is mijn gedachte. Opnieuw ga ik onder het pseudoniem Josephine van Deurzen creatief aan de slag. Mijn

volgende doelwit is het weekblad *Viva* van De Geïllustreerde Pers. Het eerste contact is weer via de fax. Op 21 februari 1989 krijg ik in een formele brief het volgende antwoord van een redacteur:

Je cursiefjes hebben we met veel plezier gelezen, maar één ding moet ons van het hart; alle cursiefjes gaan uit van je kind en dat is voor een blad als *Viva* te veel van het goede. Misschien is het je wel opgevallen, *Viva* gaat – als we het onderwerp kinderen brengen – altijd uit van de moeder. Daarom kunnen we de cursiefjes die je ons nu toegestuurd hebt niet gebruiken. Je hebt echter wel een goede pen en daarom willen we je vragen om cursiefjes te schrijven, waarin je kind niet op de voorgrond treedt, maar jij als vrouw (dus niet als moeder). We hopen dat het je lukt.

In een sneltreinvaart produceer ik een trits verhaaltjes vanuit mijn ‘vrouw-zijn’, wat me overigens verrassend vlot afgaat. De reactie is hoopgevend: ‘Ik zie wel mogelijkheden.’ Ik ben helemaal in de wolken. Maar de gloriastemming is van korte duur. Mijn vrouw neemt toevallig de telefoon op als er een medewerker van *Viva* belt. De redacteur zegt dat iedereen wild enthousiast is over haar columns. De redactieleden hebben er erg om gelachen en het is hoog tijd om eens kennis te komen maken. Opeens krijgt mijn vrouw het Spaans benauwd. Ze moet er niet aan denken om op die *Viva*-redactie een toneelstukje op te gaan voeren als columniste.

Ze neemt een onomkeerbaar besluit, hoe vervelend ze het ook voor mij vindt, en zegt dat niet zij, maar haar man de auteur is van de stukjes. Het antwoord komt opnieuw per brief:

Enigszins vertraagd stuur ik je de columns terug. Aan de ene kant vond ik het plezierig dat je bekende dat je man ze heeft geschreven. Aan de andere kant was het jammer, want met jouw foto erbij hadden we er veel voor gevoeld om ze te plaatsen. Je kijk op de dagelijkse dingen van het leven sprak ons zeer aan. Misschien moet je toch eens proberen die visie zelf op te schrijven. Daarbij veel succes.

Hoofdredacteur Koos de Boer

Exit Josephine.

Als ik dit verhaal aan Noortje Kandt vertel, barst ze in lachen uit. Ze zegt dat ze als uitvoerend producent bezig is om een redactie op poten te zetten bij het net opgestarte RTL Véronique, de voorloper van RTL 4. Ze houdt van 'brutaaltjes' als ik, die lef en initiatief tonen. Ze biedt me als oud reisleader ter plekke de post van reisredacteur aan bij de spiksplinternieuwe *Ontbijtshow*.

Het programma zal onder anderen door de ervaren tv-veteraan Catherine Keyl worden gepresenteerd. Dat ik op zich weinig ervaring heb met televisie maken, is in Noortjes ogen niet zo relevant. Zolang ik maar iets af weet van reizen. Al werkend zal ik wel leren hoe ik televisiestukjes in elkaar sleutel, het komt goed. Ze vraagt me of ik kan leven met een salaris van 4500 gulden per maand. Ik geloof mijn oren niet en vraag me af of Noortje Kandt wel het mandaat heeft om mensen ad hoc aan te nemen en dat soort salarissen te beloven.

Noortje blijkt, als uitvoerend producent, inderdaad carte blanche te hebben om te doen en te laten wat ze wil. Het is haar taak om zo snel mogelijk een redactie uit de grond te stampen, dus ze wil niet moeilijk doen over de hoogte van salarissen. Bovendien hebben we een goede klik. Mijn kostje

is gekocht. Toeval bestaat niet. Ik heb dit op de een of andere manier afgedwongen, prent ik mezelf in.

Een maand later ga ik aan de slag als reisredacteur bij de *Ontbijtshow*. Een van mijn collega's is de latere burgemeester van Rotterdam, Ahmed Aboutaleb, die de lichtere nieuwsonderwerpen voor zijn rekening zal nemen. Na wat amateuristisch geploeter worden de reportages, die ik in samenspraak met de redactie verzin, steeds beter. Ik krijg de slag van het televisie maken te pakken.

Helaas is de Nederlandse kijker er begin jaren negentig nog niet echt aan toe om 's morgens vroeg voor de treurbuis te gaan zitten om naar een ontbijtshow met Catherine Keyl te kijken of naar welk ander programma dan ook. Vanwege teleurstellende kijkcijfers wordt de show al na één seizoen gestopt.

Samen met Ahmed Aboutaleb ben ik een van de weinige verslaggevers die mogen overstappen naar de redactie van het *RTL Nieuws*. Ik word er na een relatief korte inwerkperiode eindredacteur van het *Ontbijtnieuws*, en werk er met presentatoren als Jan de Hoop en Jaap van Meekren. Ik krijg een nieuw jaarcontract. Ik ben binnen op de plek waar ik altijd heb willen zijn: een nieuwsredactie. Wie had ooit gedacht dat Jaap van Deurzen uit de Damstraat 18b hier ooit zou belanden? Hé-le-maal niemand.

Ik groei op aan de rand van een achterbuurt in de volkswijk Feyenoord in Rotterdam-Zuid. Daar worden de meeste jongens al in een vroeg stadium klaargestoomd om in de haven te gaan werken. Mijn ouders hebben elkaar ontmoet in de Rotterdamse diergaarde Blijdorp, waar ze allebei in de bediening werken. Mijn moeder raakt al snel zwanger

van mijn oudere broer. Tegen wil en dank besluiten de twee om te gaan trouwen, ondanks het feit dat de liefde nog heel erg pril is. Mijn moeder is zichtbaar zwanger en in de kuise jaren vijftig trouw je dan gewoon braaf. Mijn ouders zullen uiteindelijk meer dan 37 jaar bij elkaar blijven. Ze krijgen drie kinderen. Mijn vader gaat als ongeschoolde kolenschepper aan de slag bij de elektriciteitscentrale. Later werkt hij zich daar op tot portier.

Na een paar omzwervingen komt ons gezin terecht in een armetierig arbeiderswoninkje in de Damstraat in Rotterdam-Zuid, op loopafstand van stadion de Kuip. De huurwoning bestaat uit drie piepkleine kamertjes en heeft geen badkamer. We wassen ons met koud water uit de kraan. Op vrijdagmiddag gaan we allemaal in de teil. Die wordt gevuld met water dat op het tweepitsgasfornuis is opgewarmd. Alleen de woonkamer wordt in de winter warm gestookt. De gitzwarte kolenkachel staat pontificaal tegen de muur in de kleine kamer. De rillingen lopen nog steeds over mijn rug als ik eraan terugdenk dat ik in het pikdonkere schuurtje achter in de tuin de kolenkit moet gaan vullen. Ik hoor er de ratten wegschieten. Het is armoe troef. We doen boodschappen op de pof. Elke aankoop in het kruidenierswinkeltje wordt in een groot langwerpige boek genoteerd. Aan het eind van de maand wordt er afgerekend en beginnen we opnieuw. Niemand ligt er wakker van. Het is de normale gang van zaken in deze arbeidersbuurt.

Wanneer mijn ouders aan het werk zijn verblijf ik vaak bij mijn oma op Katendrecht. In de gezellige hoerenwijk doe ik als brutaal straatjongetje boodschappen voor de 'meiden', zoals Haagse Dien. Ze heeft een paar bolle borsten die bijna buiten haar truitje hangen. Ze lokt er haar hitsige klanten mee naar binnen. Ik heb geen flauw idee wat Dien daarna

precies doet, zo bleu ben ik dan ook wel weer. Wat ik wél weet is dat ze rookt als een schoorsteen en bij mij altijd hetzelfde bestelt. Ik moet twee pakjes 'Gladde Stenen' (Gladstone) voor haar halen bij de Griek op de hoek. Het is de tijd dat een kind nog gewoon een kroeg in kan lopen om sigaretten te kopen. De enige keren dat ik er bij de Griek niet in kom is wanneer er in het café flink wordt geknokt door dronken zeelui. Ik vind dat op een morbide manier zó prachtig om mee te maken. Ik kan me het gegil in allerlei vreemde talen en het hysterische gekrijs van de hoeren nog herinneren als de dag van gisteren. De adrenaline giert door mijn jongenslichaam. Opgewonden wacht ik buiten mijn beurt af, want die Gladde Stenen móét ik hebben. Als ik het pakje Gladstone afgeef bij Haagse Dien krijg ik namelijk altijd een kwartje en dat is heel veel geld voor een kind in die tijd.

Ik vertel het verhaal om te illustreren dat het niet echt het ideale milieu is om de droom te koesteren om journalist te worden. Mijn vrienden kunnen het woord niet eens spellen. Doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg, behoort in onze wijk tot de mores. Mijn vrienden tikken met hun vinger op hun voorhoofd als ik zeg dat ik reporter wil worden. Later begin ik ook aan mezelf te twijfelen. Wat zal ik me druk maken over iets wat onbereikbaar is? Dubbeltjes worden geen kwartjes.

Lange tijd sta ik in dubio of ik, net als sommige jeugd-vrienden, het criminele pad op zal gaan. Ik geniet van de schelmenverhalen die ze vertellen over allerlei kraken en inbraken. Wat lijkt me het heerlijk om al die spanning te ervaren. Ik ben diep onder de indruk van de buit die de mannen soms binnenhalen. Met hun opvallende vetkuiven rijden ze op blinkende brommers en in luxe auto's. Zelf heb

ik geen cent te makken. Ik scharrel een blauwe maandag wat geld bij elkaar als amateurkapper. Voor twee gulden vijftig knip ik het haar van mijn vrienden. Ik ben er wel handig in. Totdat het in de slaapkamer van mijn ouders krioelt van de luizen, en ik als de wiedeweerga mijn ‘kapperswinkel’ moet sluiten. Ik verdien daarna mijn geld met een krantenwijk en schuur als het ware indirect tegen de journalistiek aan.

Tot diep in de nacht zit ik als opgeschoten puber te poken in de kroeg. Ik word er gedooft en speel tegen volwassen souteneurs en allerlei ander tuig van de richel. Ik geniet van dit half criminele wereldje en voel me er helemaal in thuis. Dit tot groot verdriet van mijn moeder, die totaal geen grip meer op me heeft. Ik ben een opstandig manneke van zeventien jaar en voel me een hele bink.

Ik ben ervan overtuigd dat ik het ga maken in de onderwereld, want daar acht ik mezelf wel slim genoeg voor. Gelukkig maak ik, gestimuleerd door anderen, de juiste beroepskeuze. Ik blijf de rest van mijn leven op het rechte pad. Al is het zeker kantje boord geweest.

Een fantastische leraar Nederlands neemt me op de middelbare school onder zijn hoede. Hij ontdekt mijn schrijftalent en verslindt de opstellen die ik zo uit de losse pols voor hem schrijf. Hij gelooft er heilig in dat ik mijn droom om ooit in de journalistiek te belanden met hard werken misschien wel waar kan maken. Hij zorgt ervoor dat ik na de mulo doorstroom naar een gloednieuwe middelbareschoolopleiding: havo.

Ik kies een op mijn lijf geschreven vakkenpakket: Nederlands, Frans, Duits, Engels, geschiedenis, muziek en aardrijkskunde. Meer heeft een toekomstig journalist niet

nodig, is mijn gedachte. Na de havo gaan we, op aanraden van mijn mentor, proberen om op de School voor Journalistiek te komen. Helaas sterft meester L. op jonge leeftijd aan een hersentumor. In één klap verlies ik de grootste inspirator van mijn leven. Een verdere opleiding in de journalistiek komt er niet meer van. Thuis ontbreekt ook de stimulans om verder te gaan studeren. Het is zoetjesaan tijd om te gaan werken en mijn handjes te laten wapperen, zo luidt het dringende advies. Later hoor ik dat er een ellenlange wachtlijst is om op de School voor Journalistiek te komen. Het is een schrale troost. Het is volgens mijn nieuwe leraren sowieso een opleiding die voor mij te hoog is gegrepen. Als puber gooi ik er op de middelbare school namelijk flink met de pet naar.

Met mijn talent voor vreemde talen kan ik misschien wel een baantje krijgen als handelscorrespondent bij een of andere importeur. En zo geschiedt. Op mijn achttiende ga ik het huis uit en vind werk als commercieel medewerker bij een industriële groothandel. Maar het bloed blijft kruipen waar het niet gaan kan. Na twee jaar zeg ik mijn baan op en besluit om reisleader te worden. Want één ding staat vast: ik wil de wijde wereld in om verhalen te vertellen. En als het niet kan als journalist, dan maar als reisleader.

Ik excelleer in dat vak en er volgen heerlijke, onbezorgde jaren. Ik reis van het ene naar het andere land. In de winter werk ik als skigids in Italië of in Oostenrijk. In de zomer werk ik in het westen van Ierland in de prachtige streek Connemara of ik sta toeristen bij tijdens hun safari's in Kenia. Spelenderwijs leer ik nieuwe talen. En dan word ik vader en zal ik mijn leven een hele nieuwe wending moeten geven. Voor ik het weet ben ik dus verslaggever en werk ik bij het *RTL Nieuws*. Toeval bestaat écht niet.

Radio Télévision Luxembourg (RTL) is op 2 oktober 1989 de eerste Nederlandstalige commerciële televisiezender die direct programma's uitzendt in ons land. Het proces gaat met horten en stoten. De kwaliteit van de programma's laat in het begin veel te wensen over. Het dagelijkse nieuwsbulletin *RTL Nieuws* kampt ook met startproblemen. Veel verslaggevers zijn van gerenommeerde landelijke dagbladen overgestapt naar RTL. Ze hebben de ballen verstand van televisie maken. In het begin ontbreekt het ook aan de technische middelen om reportages snel te kunnen monteren. Lang duurt die periode niet. Hoofdredacteur Rik Rensen zet de bijl in het systeem en vecht als een leeuw voor de nieuwsredactie. Onder zijn leiding worden in die eerste jaren ontzettend veel vliegreuen gemaakt. Wat de wereldwijde nieuwsontwikkelingen betreft zit het tij ook mee.

Een maand na de oprichting van *RTL Nieuws* valt de gehate Berlijnse Muur. Europa trilt op zijn grondvesten. Hoe zullen de Russen reageren? *RTL Nieuws*-verslaggevers worden naar Duitsland gestuurd en doen uitstekend verslag van de historische gebeurtenis. Voor de nieuwe zender is dat belangrijk, want het journaal is een uithangbord waaraan veel kijkers de kwaliteit van de zender als geheel afspiegelen.

De val van de Muur in november 1989 is de opmaat voor de teloorgang van de Sovjet-Unie, die in de jaren negentig in rap tempo uit elkaar valt. Ook in voormalig Joegoslavië rommelt het en staan er bloedige burgeroorlogen op het punt van uitbreken. In 1990 volgt in augustus de Eerste Golfoorlog. Saddam Hussein heeft zijn troepen Koeweit in gestuurd om het land, met zijn aanzienlijke olieschat, in te lijven. Een internationale coalitie onder leiding van de Verenigde Staten stelt snel orde op zaken. In februari 1991 is de oorlog

ten einde en het leger van Saddam Hussein verslagen. *RTL Nieuws* is erbij.

In het Midden-Afrikaanse land Rwanda breekt in april 1994 de pleuris uit als het vliegtuig van Hutu-president Juvénal Habyarimana uit de lucht wordt geschoten. Uitzinnige Hutu-milities vermoorden honderdduizenden Tutsi's. Ik ben een van de verslaggevers die naar Rwanda worden gestuurd, waarover later meer.

Eind 1992 komt er op de redactie van *RTL Nieuws* een plek vrij voor een extra verslaggever. Samen met een vrouwelijke collega haal ik de eindronde van de interne sollicitatieprocedure. Met één legendarische zin overtuig ik hoofdredacteur Rik Rensen om voor mij te kiezen als ik zeg: 'Ik ben een verhalenverteller!' Als ik zijn antwoord hoor slaat mijn hart een slag over:

'Oké, ik ben dol op verhalenvertellers. Jij wordt de nieuwe verslaggever!'

De oude rotten op de redactie hebben zo hun bedenkingen. Ik heb met mijn twee jaar *Ontbijtnieuws* volgens hen te weinig ervaring. Ik kan wel beweren dat ik leuk verhaaltjes kan vertellen, maar dat is toch iets heel anders dan gedegen journalistiek bedrijven. Tot mijn grote opluchting gaat de sollicitatiecommissie schoorvoetend overstag. Ik krijg de kans om me als verslaggever te bewijzen. Ik ga als 'razende reporter' aan de slag en maak een grote sprong in het diepe.

Een doorslaand succes is het begin van mijn verslaggeverscarrière bepaald niet. Ik heb de stress van het verslaggeverwerk wellicht onderschat. Opeens krijg ik te maken met dagelijkse deadlines. Die had ik bij het *Ontbijtnieuws* ook wel, maar in veel mindere mate. Nu race ik in mijn gammele auto van hot

naar her om overal op tijd te zijn. Navigatiesystemen in de auto bestaan nog niet. Ik zit onhandig met een stratenboek op m'n schoot te klooiën om de weg te vinden. Stress is voor mij een nieuw fenomeen.

In de jaren negentig beschikken we als verslaggevers nog niet over mobiele telefoons. We rijden rond met een semafoon oftewel een 'piepertje' aan onze riem.

Om de haverklap piept dat pokkend en zie ik een telefoonnummer in het minuscule schermje verschijnen. Ik moet dan zo snel mogelijk naar de redactie bellen. Vast onderdeel van mijn dagelijkse bagage is een zak met kwartjes om mee te telefoneren bij benzinestations. Ik moet er nu voor geen goud meer aan denken, maar op die manier moest een verslaggever destijds werken.

Misschien onderschatte ik de hiërarchische structuren op een redactie. Als eindredacteur van het *Ontbijtnieuws* heb ik mezelf altijd opgesteld als een milde man. Zelden ga ik zonder overleg in teksten van collega's zitten strepen. Zolang het verhaal lekker loopt en het begrijpelijk is, ben ik tevreden. De journalistieke lat ligt 's morgens een stuk lager. Het ochtendbulletin hangt er in die beginperiode sowieso een beetje bij in het totale nieuwsaanbod van RTL. Het belangrijkste doel van de bulletins in de vroege ochtend is om mensen even kort bij te praten voordat ze naar hun werk gaan. We moeten het vaak doen met beelden en bijdragen die we via de zogenoemde *feed* binnenkrijgen van nieuwsorganisaties als Reuters, CNN en Skynews. Daarnaast hermonteren we de reportages die al in het late nieuwsbulletin van de vorige dag te zien zijn geweest. Daar maken we kortere, hapklare stukjes van. In ons eigen land gebeurt er 's nachts nu eenmaal weinig.

Alleen bij groot nieuws gaan er verslaggevers met camera-ploegen onderweg. Zoals bijvoorbeeld tijdens de Bijlmercrash

op 4 oktober 1992. Een Israëliisch vrachtvliegtuig vloog toen tegen een aantal flats in de Amsterdamse wijk Bijlmermeer en een roedel verslaggevers werd ernaartoe gestuurd. Op eens was ik de volgende ochtend even eindredacteur af en werd ik voor één ochtend van mijn taak ontheven. Ik werd gepasseerd door een meer ervaren collega van het grote halfachtbulletin die mijn plaats innam om deze belangrijke *Ontbijtnieuws*-uitzending in goede banen te leiden. Zo groot was het vertrouwen in mij als eindredacteur kennelijk niet. Ik hoopte als verslaggever sneller mijn stempel te kunnen drukken.

Aanvankelijk kan ik mijn draai als reporter niet vinden en probeer net als veel andere collega's zoveel mogelijk een kloon te worden van een NOS-verslaggever, want dat is dan toch wel zo'n beetje de norm. Voor mij werkt dat totaal niet. Ik heb het gevoel dat ik vastzit in een benauwende journalistieke mal, waarbinnen ik maar heel weinig speelruimte krijg om te improviseren.

Ik probeer het wel, maar mijn teksten worden door de geroutineerde eindredacteurs om de haverklap omgeschreven tot traditionele nieuwsverhalen. Zo móét het en zó zal het zijn, krijg ik te horen. Ik heb de grootste moeite om de gekuiste ANP-teksten uit mijn strot te krijgen. Het is in mijn ogen geen spreek-maar schrijftaal.

Mijn eerste reportages zijn oerdegelijk en staan bol van het jargon. Ik heb niet het gevoel dat ik door het scherm 'heen breek'.

Na een tijdje ben ik het zó zat dat ik het geniep twee teksten begin te schrijven, één formele tekst voor de eindredacteur en de tekst die ik zelf zal gebruiken bij het inlezen van mijn verhaal. Er valt een last van mijn schouders, want

dat werkt uitstekend. Mijn verhalen worden losser en zijn, binnen de context van een nieuwsverhaal, een stuk minder saai. Mijn werkwijze is oersimpel. Ik probeer me bij elke reportage voor te stellen dat ik de huiskamer van een kijker binnenkom en zeg: ‘Moet je nou eens horen wat ik vandaag weer heb meegemaakt. Ik ga het je vertellen...’

De reacties zijn uiteenlopend. Sommige collega’s vinden mijn toegankelijke taalgebruik niet te pruimen. In hun ogen zijn de teksten te speels en komen ze allesbehalve serieus over. Kijkers zijn veel enthousiaster en lopen weg met mijn manier van verslaggeving. Ze voelen zich aangesproken en laten dat weten ook. Ik hoor het in de reacties op straat: ‘Als ik jou hoor zet ik de tv altijd wat harder.’ Maar ik lees het ook in de brieven die naar de redactie worden gestuurd. Kritische reacties van kijkers heb ik nooit gehad. Wat ik doe valt blijkbaar op, hoewel ik het zelf allemaal niet zo heel afwijkend vind. Journalist Anne Boermans van *Het Financieel Dagblad* schrijft onder het kopje: ‘Bescheiden vakman’ een lofzang op mijn methode:

Het meest kenmerkende is zijn stem. Die is aan de hoge kant. Dat lijkt raar; Jaap van Deurzen is verslaggever voor het nieuws van RTL 4. De onderwerpen die hij bespreekt, zijn dus zelden vrolijk, meestal ernstig tot dramatisch. Een hoge stem gebruik je vooral als je blij bent, uitgelaten.

Dus hebben veel verslaggevers de zeer begrijpelijke neiging met een lagere stem te spreken, om de ernst van de situatie te onderstrepen. Ze maken daarbij een denkfout. Deze heeft te maken met het medium televisie.

Wanneer je op de buis verschijnt als verslaggever (overigens ook als geïnterviewde) geef je daarmee aan dat

je de kijker graag iets wilt vertellen. Daarbij hoort een uitstraling van enthousiasme, verve...

Dit is een gedurfde keuze. De grens tussen 'verve' en 'vrolijkheid' is qua troonhoogte flinterdun. Veel verslaggevers durven dat – vaak onbewust – niet aan.

Van Deurzen toont moed door precies die goede toonhoogte wel te durven kiezen, waardoor je als kijker meteen geënthousiasmeerd raakt om naar hem te luisteren. Van Deurzen toont aan dat het werkt.

Inlijsten dat stukje! Eerlijkheidshalve moet ik er wel gelijk bij vertellen dat ik op komische wijze ook helemaal de grond in word geschreven door televisiemaker en auteur en columnist Boudewijn Büch, die in de *Nieuwe Revu* schrijft:

Het meest vreemde fenomeen dat we op het ogenblik hebben, heet Jaap van Deurzen. Zijn toon zou overal passen, behalve in een nieuwsprogramma. Zet hem op Jaap! Maak het nieuws kapot! Lachen!

Je kunt het natuurlijk nooit iedereen naar de zin maken, ook mijn collega's op de redactie dus niet. Van Deurzen past zelfs humor toe in zijn teksten en dat is helemaal uit den boze. Sommige eindredacteuren blijven zich groen en geel ergeren aan mijn afwijkende manier van verhalen vertellen. De vervelende man begint verdomme boven het maaiveld uit te steken en dat moet je niet willen. Het zou maar afleiden van het gene waar het in feite om gaat: het nieuws. Ik moet bekennen dat ik soms inderdaad wel eens te ver ga in mijn enthousiasme. Via via hoor ik dat sommige eindredacteuren mij wel willen wippen als verslaggever.

Maar hoofdredacteur Rik Rensen en later ook zijn opvolger, Harm Taselaar, houden mij de hand boven het hoofd. Ze zijn op de een of andere manier gecharmeerd van mijn rebellie tegen de gevestigde orde. Zolang het bij één gek op de redactie blijft, kunnen ze er ook wel mee leven.

De reizen naar conflictgebieden die ik van lieverlee begin te maken zijn ronduit een verademing. In het buitenland ben ik de baas over het verhaal. Ik schrijf mijn eigen teksten, zonder de bemoeienis van een eindredacteur. Ik probeer van ieder stukje zo veel mogelijk een 'rond' verhaal te maken. Ik zet de reportages zo in elkaar dat er in principe niet meer aan gesleuteld kan worden.

Vanwege mijn jarenlange reiservaringen in Ierland word ik als verslaggever verantwoordelijk voor de dekking van het Noord-Ierse conflict. Het worden de eerste buitenlandse reizen die ik als verslaggever zal maken. In Noord-Ierland staan tussen de jaren 1969 en 1998 katholieke en protestantse bewoners lijnrecht tegenover elkaar. Het zijn de jaren waarin etnische groeperingen over de hele wereld in opstand komen tegen het onrecht waar minderheden mee te maken krijgen. Vergelijk het met de discriminatieproblematiek van de zwarte bevolking in de Verenigde Staten in de jaren zestig.

De katholieke minderheid voelt zich in Noord-Ierland op allerlei vlakken benadeeld door de protestantse meerderheid en komt in opstand. Eerst vreedzaam, maar later ook zwaar bewapend. De leden van de verboden Irish Republican Army (IRA) voeren een regelrechte guerrillaoorlog uit met het Britse leger en de protestantse milities. De radicale katholieken pleiten voor aansluiting bij buurland Ierland. De protestanten, die al eeuwenlang loyaal zijn aan Groot-Brittannië, vormen hun eigen gewapende groeperingen om

zich tegen het katholieke geweld te beschermen. Het gaat hard tegen hard. De periode van de Troubles kost zo'n 3500 Noord-Ieren het leven. Pas in 1998 wordt het zogenoemde Goedevrijdagakkoord gesloten. De katholieke IRA belooft plechtig vanaf dan zijn doelen op een vreedzame manier na te streven, in ruil voor gelijke rechten. Wonder boven wonder werkt het. Soepel gaat het niet, maar het grote geweld stopt.

Op het hoogtepunt van de Ierse Burgeroorlog vlieg ik als een shuttle in een badmintonspel heen en weer tussen Belfast en Schiphol. Als protestantse terroristen de ene dag een aanslag plegen op een katholiek doelwit, kun je er de klok op gelijk zetten dat de IRA binnen afzienbare tijd een protestantse pub zal opblazen. Het is een ongekend bloedige strijd. De bewoners van Noord-Ierland worden meedogenloos uit elkaar gereten. In Belfast wordt er een hoge muur gebouwd tussen katholieke en protestantse wijken. Het persoonlijke leed aan beide zijden is gigantisch. Er zijn veel slachtoffers die voor het leven verminkt raken of invalide worden door de vele bomaanslagen. Het levert ingrijpende humaninterestverhalen op.

Het is een genre binnen het *RTL Nieuws* waarin ik uit begin te blinken. Ik heb de gave om het vertrouwen van mensen te winnen en kom overal binnen. Ik heb als reisleader jarenlang gewerkt in het prachtige Connemara in West-Ierland. Ik heb een enorme sympathie voor dit volk, of het nu katholieken zijn of protestanten. Het gaat me dan ook verschrikkelijk aan het hart om dit prachtige volk zo te zien lijden. Als een blij ei doe ik in 1998 op de straten van Belfast verslag van het Goedevrijdagakkoord. Ik ga ver over de grens van de journalistieke objectiviteit en sta bijna te jubelen. 'De Ierse Burgeroorlog is op papier ten einde!' schreeuw ik in mijn microfoon en word er bijna emotioneel van. Ik ben ook maar

mens. De kijkers genieten ervan. Alleen de eindredacteuren vinden dat het wel een tandje minder mag, maar strijken steeds vaker met de hand over het hart.

De weerstand tegen mijn manier van verslaggeving verdwijnt met de tijd. 'Je moet hem ontslaan of accepteren hoe hij is! Maar denk er wel eerst even goed over na, want hij dwingt tot luisteren!' zegt een ervaren docent die op de redactie aankomende verslaggevers leert hoe ze hun teksten moeten inspreken. Ik word niet ontslagen. Sterker nog, op een gegeven moment vindt de redactie mijn manier van *storytelling* wel onderscheidend. Adjunct-hoofdredacteur Pieter Klein schrijft tijdens mijn 25-jarig jubileum als verslaggever:

Zaterdag keek ik naar de televisie. Ik was een beetje ziek. Ik dacht dat ik naar het *RTL Nieuws* keek. Maar opeens vroeg ik me af of ik hallucineerde en in een film van Fellini terecht was gekomen. Ik zag ergens een man die me deed denken aan Wallander, met zijn rug naar ons toe. Een oudere man, die zittend, stilletjes en alsof het volmaakt normaal was de zee dirigeerde, de symfonie van de zee. En de signatuur onder deze partituur uiteraard: onze Jaap van Deurzen, vandaag officieel 25 jaar in dienst bij *RTL Nieuws*. Als je het goed op je laat inwerken is het volstrekt krankzinnig dat een verslaggever in een nieuwsuitzending de zee dirigeert. En dat je het nog normaal vindt ook. Het is natuurlijk niet normaal, maar jij, Jaap, bent de enige die zoiets doet, zoiets kan doen. Zoiets heet een handtekening. Als iemand een handtekening heeft, dan heb je een eigen stem, een eigen tone of voice. In het woord 'eigen' ligt het eigenlijk al besloten; het is uniek. En als iets uniek is, is het authentiek. En in jou wordt dat herkend.

Heel veel mooier kun je een compliment niet krijgen. Het ó zo onzekere mannetje dat op het punt stond om eventueel ontslagen te worden, groeit uit tot een 'icoontje'. Op de redactie waait een nieuwe wind. Storytelling is in. Het leven kan raar lopen. Eindredacteuren geven me niet zelden de opdracht mee om van een stukje een echte 'Japie' te maken. Ze bedoelen dan dat ik van een drol van een binnenlands onderwerp een gebakje moet maken. Ik vind het elke keer weer een uitdaging om die klus te klaren. Maar het werken in ramp- en oorlogsgebieden heeft mijn absolute voorkeur. Midden jaren negentig wijst hoofdredacteur Rik Rensen drie verslaggevers aan die op permanente basis een bonus van 25 procent op hun salaris krijgen voor het werken in gevaarlijke gebieden. Ik ben er een van.

Ik ben verguld met het vertrouwen dat Rensen in me stelt. In mijn achterhoofd speelt wel heel even de gedachte dat ik dan altijd klaar zal moeten staan om naar conflictgebieden af te reizen. Ook als ik aan de zijlijn sta bij een voetbalwedstrijd van mijn zoon. Misschien zal ik mijn vakantie wel eens moeten onderbreken. Maar ja, eigenlijk wil ik ook niks liever, ik wil altijd op pad. Ik kan hier heel goed mee leven. Bovendien is er altijd nog de optie om een opdracht te weigeren. Niemand wordt gedwongen om naar oorlogsgebieden af te reizen. Maar dat zal in de dertig jaar dat ik verslaggever ben nooit gebeuren.

Natuurlijk kun je drie decennia verslaggeverswerk niet zomaar even comprimeren tot één allesomvattend boek. Ik moet een keuze maken uit de onderwerpen die me het meest hebben geraakt in die jaren. Veruit de meeste reportages heb ik gemaakt in Nederland, waarbij de waan van de dag altijd leidend is geweest. Toch valt mijn keuze voor dit boek op de

ramp- en oorlogsverslaggeving in het buitenland. Daar heb ik tijdens mijn werkzame leven altijd de meeste vragen over gekregen. Het waren verhalen die opvielen en afweken van de dagelijkse besommingen in onze polder. Het zijn ook de verhalen die op mij de grootste impact hebben gehad. Misschien wel meer dan ik zou hebben gewenst.

Uiteraard waren er ook buitenlandse avonturen die prachtig waren om te mogen maken. Zo reizen cameraman John Kwant en ik in de aanloop van het bezoek van koningin Beatrix, prins Claus en kroonprins Willem Alexander aan dat land in 1999 zes weken lang als *roving reporters* dwars door China. We mogen zelf onze ideeën voor reportages aandragen. We hebben toen veel van het land gezien.

In 2000 ben ik een van de verslaggevers die deel uitmaken van het team dat de Olympische Spelen in Australië moet verslaan. Het zijn op sportief gebied de meest succesvolle spelen ooit voor Nederland. Dagelijks maak ik met een kleine camera in mijn eentje een reportage over wat er zoal rond de spelen gebeurt. Zes weken lang ben ik in de weer. Het is prachtig.

In 2004 word ik met cameraman Hans van der Klaauw naar Portugal gestuurd om er een maand lang verslag te doen van alle feesten rondom het Europees voetbal. Oké, Nederland wint dan niet, maar we zijn samen wel door heel Portugal gereisd.

Of neem de reis die ik met astronaut André Kuipers naar Curaçao maak. In een kleine duikboot zakken we naar vijftig meter diepte om aandacht te vragen voor de verpaupering van de ooit zo mooie koraalriffen. Vanuit de ruimte heeft Kuipers gezien dat er van alles mis is met de koraalriffen op onze bol. Ook geen goed nieuws, maar de ervaring in de duikboot is onvergetelijk.

Maar goed nieuws is vaak geen nieuws. Want wat me toch het meest is bijgebleven zijn de verhalen die over ellende gingen. In de jaren negentig bijvoorbeeld krijg ik er voormalig Joegoslavië als nieuw werkterrein bij. In de Socialistische Federale Republiek Joegoslavië breekt in 1992 het meest bloedige conflict uit sinds de Tweede Wereldoorlog. Voor het eerst krijg ik als verslaggever te maken met de waanzin van een échte oorlog.